

CUMBADAN RUMBAYA ROMANINDA KADIN ARGOSU*

 Cennet ALTUNDAŞ^a

Özet

Peyami Safa'nın Server Bedi adıyla yayınladığı *Cumbadan Rumbaya*, doğu – batı çatışmasının Karagümrüklü Deli Cemile'yi merkeze alarak, mizahi dille anlatıldığı bir romandır. Romanda, Cemile'nin Karagümrük mahallesindeki "geleneksel" evden; Taksim'deki "modern" bir apartman dairesine uzanan hikâyesi anlatılır. Kayserili tüccar Tahsin Bey'in kendisine sunduğu olanaklar ile Taksim'de apartman dairesinde hizmetçiler ve pahalı eşyalar ile yaşamaya başlayan Cemile'nin mahallesi, evi, eşyaları, kıyafetleri ve sosyal çevresi değişmiştir. Değişmeyen tek şey Cemile'nin üslubudur. Cemile, Karagümrük mahallesinin argo ile çepeçevre sarılmış dilinden kurtulamaz. Aslında kurtulmak istemez. Çünkü Cemile'ye göre üslubu kalp temizliğinin, saflığının göstergesidir. Bu çalışmada Peyami Safa'nın *Cumbadan Rumbaya* romanı, kadın argosu üzerinden incelenmiştir. Roman boyunca kadınların sesi daha çok duyulmaktadır. *Cumbadan Rumbaya* romanında yaygın olanın aksine, erkekler değil; kadınlar argo konuşur. Başta romanın başkişisi Cemile olmak üzere, Karagümrük mahallesinde yaşayan bütün kadınlar argo konuşmaktadır. Bu argo örnekleri incelediğinde, kavga ve tartışma anında kullanılan hakaret içerikli argoların öne çıktığı görülmektedir. Kadın cinselliğine yönelik argo sözcükler ise yok denecek kadar azdır. Cemile'nin Karagümrük'teki komşuları ile konuştuğu argo ve Taksim'de yeni yeni tanıştığı çevreyle konuştuğu argo birbirinden farklıdır. Romanda Cemile'nin argosunun kaynağı, yetiştiği ailesi ve mahallesi Karagümrük'tür. Ayrıca eğitim almaması da argo konuşmasının sebepleri arasındadır. Kadın argosunun ön planda olduğu bu roman Peyami Safa'nın eserleri arasında bu yönü ile diğerlerinden ayrılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Argo, Roman.

FEMALE SLANG IN CUMBADAN RUMBAYA

Abstract

Cumbadan Rumbaya, published by Peyami Safa under the name of Server Bedi, is a novel in which the east-west conflict is told in a humorous way, with Deli Cemile from Karagümrük in the center. In the novel, the "traditional" house in the Karagümrük neighborhood of Cemile; her story is told, extending to a "modern" apartment in Taksim. Cemile's neighborhood, house, furniture, clothes and social environment have changed, since she started to live with maids and expensive items in an apartment in Taksim with the opportunities offered to her by the merchant Tahsin Bey from Kayseri. The only thing that hasn't changed is Cemile's style. Cemile cannot escape the slang-wrapped language of the Karagümrük neighborhood. In fact, she doesn't want to get rid of it. Because, according to Cemile, her style is an indication of the purity of the heart. In this study,

* Bu çalışma, Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu'nda sözlü olarak sunulan bildiriden genişletilerek üretilmiştir.

^a Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, cennet.altundas@hacettepe.edu.tr
Makale Geliş Tarihi: 23.10.2022, Makale Kabul Tarihi: 13.12.2022

Peyami Safa's novel "Cumbadan Rumbaya" has been analyzed through female slang. Because women's voices are heard more throughout the novel. Contrary to what is customary in the novel Cumbadan Rumbaya, not men; women speak slang. All women living in the Karagümrük neighborhood, especially Cemile, the central character of the novel, speak slang. When these slang examples are examined, it is seen that insulting slang used during fights and arguments come to the fore. Slang words for female sexuality are very few. Even when she is angry, it is seen that the slang language she uses in Taksim is more polite. The source of Cemile's slang in the novel is her family and neighborhood, Karagümrük. In addition, the lack of education is among the reasons for speaking slang. This novel, in which female slang is at the forefront, differs from the others among Peyami Safa's novels with this aspect.

Keywords: Woman, Slang, Novel.

Giriş

Cumhuriyet döneminin önemli edebiyatçılarından birisi olan Peyami Safa, edebiyatın hemen her türünde eser vermiştir. Romandan hikâyeye, çeşitli konulardaki gazete yazılarından felsefe, sosyoloji, psikoloji ve tarih alanındaki fikrî eserlerine kadar pek çok türde yazılar yazmıştır. Çeşitli türlerde eserler vermesine rağmen Peyami Safa'nın romancı kimliği diğer türlerin önüne geçmiştir. Bununla birlikte Peyami Safa, kimi romanlarında çeşitli müstear isimler kullanmıştır¹. Bunlar arasında en bilinen müstear isim "Server Bedi" dir. Peyami Safa, edebi kaygı gütmeyen, sadece para kazanmak için yazdığı, popüler eserler olarak kabul ettiği aşk ve cinayet konulu eserlerinde Server Bedi imzasını kullanmıştır (Ayvazoğlu, 2000, s. 16). Bir anlamda sanatsal sorumluluktan kurtulmak için böyle bir müstear seçtiğini şu cümleleri ile açıklamıştır: "Server Bedi benim müsveddemdir. Üstünde az düşündüğüm, az çalıştığım, mes'uliyetten nefsimde beraat kazandırmak için kullandığım bir maişet imzası. Bence tefrika okuyucusu edebiyat okuyucusundan daima ayrı bir sınıf teşkil eder. Tefrikaları da umumî edebiyata sokabiliriz, fakat 'cins' edebiyata değil" (Ayvazoğlu, 1998, s. 397). Peyami Safa, Server Bedi imzalı eserleri için üstünde az düşündüğü ve az çalıştığı eserler dese de onlar arasında da sevdiği ve beğendiği romanlar olduğunu söyler: "Onlar romanda hürmet ettiğim fikirlerin mahsulü değildirler. İçlerinde fazla ihmal ve daha fazla yalan vardır. Cingöz Recai tarzında birinin dünyaya geldiğine kim inanır? *Cumbadan Rumbaya*'daki Deli Cemile de reel görünür, fakat değildir. Bununla beraber bu kızı da severim. Hoşça bir yalanımdır" (Ayvazoğlu, 1998, s. 397). Peyami Safa, Server Bedi imzalı eserlerine farklı bir bakış ve beklenti ile yaklaşır. Yazarın "Server Bedi" ismini kullanarak yazdığı romanlarında, edebi kaygı ya da sanat endişesi olmadığı için altını çizmesine rağmen bu eserler edebiyat dünyası için değersiz kabul edilemezler. Yayınlandıkları dönemde Cingöz Recai'nin maceraları, *Cumbadan Rumbaya*'nın Deli Cemilesinin okuyucular tarafından sevilmesi, ilgi görmesi ve çok satanlar arasında yer alması bunun göstergesidir.

Bu çalışmada, Peyami Safa'nın Server Bedi adıyla yayınladığı *Cumbadan Rumbaya* romanının başkişisi olan Karagümrüklü Deli Cemile'nin ve mahallenin diğer kadınlarının argo kullanımı değerlendirilmiştir. *Cumbadan Rumbaya* romanı, Cemile'nin ahlakını kaybetmeden hatta özünü koruyarak, Batılı yaşayışa ulaşma ve modernleşme macerasını, mizahi bir dille anlatmıştır. Romanın

¹ Detaylı bilgi için bakınız: Yıldırım, T. (2006). *Edebiyatımızda müstear isimler*. Selis Yay.

başkişisi Cemile başta olmak üzere roman kişilerinin mizahi dili argo etrafında şekillenmiştir. Karagümrük mahallesinden Taksim'e uzanan yolda Cemile'nin yaşadığı evi, giydiği kıyafetleri, etrafındaki arkadaşları, tanıdıkları değişmiştir. Ama onun argo sözcüklerle örülü sivri dili, roman boyunca hep aynı kalmıştır. Cemile, romandaki diğer kişiler üzerinde kurduğu iktidarı biraz da bu argo diline borçludur.

A. CUMBADAN RUMBAYA ROMANI

Cumbadan Rumbaya romanı Server Bedi kadar Peyami Safa'nın da yazarlığının hissedildiği bir eserdir. Sakallı'ya göre 1936 yılında neşredilen *Cumbadan Rumbaya* romanı, edebî bakımdan Server Bedi imzalı diğer eserlerle kıyaslandığında bir adım daha önde yer alır (Sakallı, 2005, s. 133). Çünkü bu romanda "Peyami Safa'nın romanlarının temeline yerleştirdiği madde-ruh, doğu-batı, alaturka-alafranga, sosyal ben-biyolojik ben, nihilizm-mistisizm vb. çatışmaların bir benzerini" (Sakallı, 2005, s. 133) görmek mümkündür. Bu yönüyle romanda Peyami Safa imzalı eserlerdeki derinliğin bir benzeri hissedilir. Tercüman'a göre ise "*Cumbadan Rumbaya*'yı, Peyami Safa imzalı romanlara yaklaştıran en önemli hususiyeti, Cemile'nin 'moderen hayat' sevdasıyla verilmeye çalışılan çatışmadır" (Tercüman, 2010, s. 123). Peyami Safa, Server Bedi müstear ismiyle yazdığı eserlerini sanatsal ve edebî olarak beğenirse de içerik ve yarattığı karakterler açısından bu eserler, Peyami Safa adıyla yayınladığı eserlerinden çok da uzak sayılmazlar. *Fatih - Harbiye* romanındaki Doğu - Batı çatışması ve Neriman'ın iç dünyasında yaşadığı çok yönlü ve derinlikli psikolojik ikilemler; *Cumbadan Rumbaya* romanında mizahi bir dille ve Karagümrüklü Deli Cemile sayesinde daha dışa dönük ve belki biraz da yüzeysel olarak işlenmiştir. Cemile'nin içi dışı birdir ve bununla gurur duyar. O, duygularını herkese göstererek yaşar. Onun aklından geçenler de kalbinden geçenler de roman boyunca dilindedir (Altundaş, 2021, s. 250). Cemile'nin içi dışı bir hâli romanda onun argoyle karışık dili ile okuyucuya gösterilmek istenmiştir. Yazar, Cemile'nin batılılaşma serüveninde ahlakını korumasını Karagümrük'ten beri değişmeyen üslubu ile ilişkilendirmektedir.

Roman, Cemile'nin annesi Asiye Hanım ve ablası Şahende'nin Karagümrük'te eski bir evde yaşamından sahneler ile başlamaktadır. Merkezde Cemile olmakla birlikte Karagümrük'ün nasıl bir mahalle olduğu da gösterilmektedir. Cemile'nin babası erken yaşta ölmüştür. Üç kadın geçimlerini zorlukla sağlamaktadır. Cemile, bu mahalleden de fakirlikten de nefret etmektedir. Onun hayali Taksim'de konforlu bir apartman dairesinde yaşamaktır. Ama bunun için Cemile'nin ya evini yakıp sigortadan para alması ya da zengin bir adamın sevgilisi olması gerekir. Cemile'nin kafasından geçen bu iki plan, yaşadığı çevrede oldukça yaygındır. Karagümrük'te pek çok ahşap ev vardır. Bu yüzden yangın, mahallenin gerçeğidir. Yine mahallenin kızlarının zengin ve yaşlı adamların sevgilisi olup apartmanda yaşamaya başlaması da yaygındır. Cemile, Karagümrük'ten nasıl kurtulacağını düşünürken Tahsin Bey adında zengin bir tüccarla tanışır. Taksim'de bir apartman dairesi hayali, bu tüccar sayesinde gerçek olur. Tahsin Bey sayesinde Cemile, Karagümrük'ten Taksim'e; şarktan garba taşınmıştır. Ama mutlu olamaz. Çünkü Cemile, Taksim'deki hayatın da insanların da sahte olduklarını görür. Romanın sonunda ise Cemile, sevdiği adamla yani üniversite öğrencisi Selim'le evlenir. Böylece roman mutlu biter. Çünkü Cemile ait olduğu yere dönmüş, kendisine denk biriyle evlenmiş ve bu sayede ahlakını kaybetmemiştir. "Ahlak söz konusu olduğunda, kadın bir simge olarak belirginleştiği için, Peyami Safa'nın çoğu

yapıtında, 'Doğu' ve 'Batı' arasında kalan, Batı'yı çekici bulan ama Doğu'dan da vazgeçemeyenler kadınlardır" (Günay-Erkol, 2011, s. 166). Cemile, Taksim'deki yeni hayatını da o "modern hayatın" insanlarını da kendisine benzetmeye başlar. Taksim sosyetesinin fazlaca önem verdiği Mısırlı Prensesin balosunda, Taksim'deki "modern ve konforlu" hayatını kaybetme pahasına da olsa "mahalle ağzıyla" konuşup o an yangın haberini aldığı mahallesi ve komşuları için prenesten yardım ister. Tahsin Bey, Cemile'yi güzelliğinden etkilenir ve onu iş yaptığı erkekleri etkilemek için kullanmak ister. Bu yüzden ona, Taksim'de bir apartman dairesi kiralayıp lüks eşyalar satın alıp eğitim vermeye çalışır. Ama Cemile'nin özü, dilinden dışarı sızar. Mısırlı Prensesin balosunda Taksim'de apartmanda yaşayan Cemile kimliğinden çıkıp Karagümrüklü Deli Cemile kimliğine bürünür. Yazar, bunu bize Cemile'nin argo üslubu ile verir.

B. PEYAMİ SAFA VE ARGO

Argo nedir? Bu sorunun pek çok cevabı vardır. Çünkü argo tanımlanması ve sınırlarının çizilmesi oldukça zor olan bir alandır. Argo aslında gizli bir dildir. Bu yüzden bütün argolar özel dil sınıfına girer. Özel dil ile anlatılmak istenen, bir dilin belirli insan grupları tarafından kullanılan ve içinde özel kelimeler ve deyimler de bulunan şeklidir. Öğrenci dili, asker dili, gemici dili, tüccar dili özel dil örnekleri arasında sayılabilir (Devellioğlu, 1980, s. 10). Devellioğlu'nun ifadesi ile özel diller, "Küçük, sosyal gruplara bağlı kimseler arasında, az çok gizli düşüncelerin anlatılmasına yarayan ve canlı dillerin ortak mihrakı üstünde gelişen diller" (Devellioğlu, 1980, s. 13) olarak tanımlanabilir. Argonun tanımı kadar ne amaçla kullanıldığı da önemli bir alandır. Gündelik yaşamda pek çok alt grup, edebiyat dünyasında pek çok yazar ve şair argo kullanmaktadır. Kişi hayata, çevresine karşı duyduğu öfkeyi, nefreti kullandığı argo ile ifade etmektedir. Bir anlamda argo, kişinin içini dökmesine yardımcı olan ve onu psikolojik olarak rahatlatan bir araçtır (Arslan, 2009, s. 2). Bu çıkarımdan anlaşılacağı üzere argo, öfkenin dışarı atılmasının görece daha az zararlı bir yolu olduğu için dengeli bir kişilik için önemli olduğu söylenebilir. Argo, özellikle edebiyat eserlerinde, sanatçının başına gelenlere isyanının örtülü bir dilidir.

Türk edebiyatında geçmişten günümüze argodan farklı amaçlarla yararlanılmıştır. Karagöz, orta oyunu ve halk tiyatrosunda argo; komik durum üretme amacıyla kullanılmıştır. Bunun dışında edebiyatta argo, günlük yaşam içinde yer almanın, günlük yaşama daha yakından bakmanın bir yoludur. Toplumcu gerçekçiliğin bir kanıtı olarak da argo kullanılır. Dilde yeni tatlar yaratmak için de argo tercih edilmektedir (Aktunç, 1998, s. 376). Peyami Safa'nın Server Bedi adıyla yayınladığı *Cumbadan Rumbaya* romanında ise argo, komik durum üretme ve günlük yaşam içinde yer alma amacıyla kullanılmıştır. Yazar, Cemile'nin argo diliyle Karagümrük mahallesinin konuşma dilini okuyuculara gösterdiği gibi; romanının mizahi dilini de argo ile zenginleştirmiştir. Ayrıca Cemile'nin saflığı ve temizliği, Batı'nın "şaşalı yaşamı" karşısında özünü her daim koruması da değişmeyen Karagümrüklü üslubu sayesinde okuyucuya hissettirilir.

Türk edebiyatındaki eserlerde halkla ilgili, günlük yaşamla ilgili temalar işlendikçe, argo sözcüklere başvurulmuştur. Ahmet Rasim'de dönemin fuhuş ve meyhane argosuna, Hüseyin Rahmi'de kabadayı argosuna, Peyami Safa'da Cingöz Recai ile hırsız argosuna sıkça rastlanır (Aktunç, 1998, s. 375). Estetik bir dil ve klasik bir eser ortaya koyma kaygısı olmayan yazarların eserlerinde ise argo sözcüklere daha çok rastlanır. Peyami Safa buna en iyi örnektir. Çünkü yazar, eserlerini Peyami Safa ve Server Bedi

isimleri ile yayımlamayı tercih etmiştir. Hangi eserin hangi isimle yayımlanacağını göstergesi ise “dil”dir. Estetik ve sanatsal dili kullandığı eserlerini daha edebî ve başarılı bulan yazar, onları Peyami Safa adıyla yayımlanmıştır. Ama tefrika olarak gördüğü, her sosyal tabakadan okuyucuya hitap ettiği, para kazanmak için yazdığı eserlerini ise Server Bedi adıyla yayımlanmıştır. Dolayısıyla Server Bedi adıyla yayınladığı eserlerinde argo kullanımına sıkça rastlanır. Romanın konusuna göre de argo çeşidi değişmektedir. Server Bedi’nin en bilinen eseri olan *Cingöz Recai* serisinde suç ve hırsız argosu ön plandayken; *Cumbadan Rumbaya* romanında mahalle ve kadın argosu ön plandadır.

Edebiyatta argo komik durum yaratma, yergi ve gülmece için başvurulan bir kaynak olarak kabul edilmektedir (Kefeli, 2018, s. 200). *Cumbadan Rumbaya* romanında yazar, eserinde argoya daha çok yer vererek komik durum ve gülmece unsurları arttırmıştır. Çünkü roman, Karagümrük’te yaşayan Cemile’nin Taksim’de modern yaşama uzanan macerasını anlatmaktadır. Cemile’nin bu yolculukta yaşadıkları, roman boyunca mizahi bir dille anlatılmıştır. Bu mizahi dilin en önemli kaynağı da argo cümlelerin fazlalığıdır.

Gerçek argo, bir sınıf veya takıma bağlı kimseler tarafından kullanılır ve bunun dışında bulunan kişilerce bu dil anlaşılmaz (Devellioğlu, 1980, s. 24). Romanda Cemile’nin yaşadığı mahallede herkes tarafından anlaşılan cümleleri, Taksim’deki yeni çevresinde anlaşılmaz. Yine aynı şekilde Karagümrük’teki evlerine kiracı olarak gelen üniversite öğrencisi Selim de Cemile’nin argo dilini anlamaz. Cemile’nin argosunun ana kaynağı mahallesidir. Bu yüzden Cemile, mahallesinde dikkat çekmez ama Taksim’de bir apartman dairesine taşınıp Tahsin Bey’in arkadaşları ile vakit geçirdikçe ortama uyum sağlayamadığını fark eder. Romanın sonunda, yazar da bunu Cemile’nin ağzından belirtme gereği duyar:

“Ah, şurası prensesin evi olmasaydı da Cemile sesini yükselterek ona ağız dolusu bir küfür savursaydı... Aman bu monderenlik ne fena şey, insan istediği gibi konuşup şöyle ferah ferah ağızını bir açamıyor ki... Ah, şimdi Karagümrük’te, Bakkal Mustafa Efendi’nin evinin önündeki viranede olsalardı, bu zibidinin Cemile’den yiyeceği paparanın haddi hesabı mı olurdu? Gidi kuyruklu salon zamparası, boyun devrilsin inşallah” (Safa, 2020, s. 330).

Cemile’nin argo üslubunda mahalle ortamının etkisi bu cümleler ile açıkça vurgulanmıştır. Cemile, Karagümrük’ten ayrılır ama konuştuğu dili değiştiremez ya da değiştirmek istemez. Fakat kendisini sınırlandırır. Ama bu sınırlandırmadan memnun değildir.

C. KADIN VE ARGO

Argo tabiatı gereği erkek dünyasına uygun kabul edilmektedir. Çünkü erkeklerin toplu olarak bulunduğu ve argoyu oluşturacak ortamları vardır. Ama kadınlar için durum farklıdır. Kadınlar ev ve iş dışında herhangi bir toplumsal grubu erkekler gibi oluşturamadığı için kadına has argo sözcükler sınırlıdır (Koç, 2016, s. 128). Kadınların erkekler kadar argo oluşturma ortamlarına sahip olmadığı bir

gerçektir. Ama kadınların argo söz varlığı da azımsanmamalıdır. Bu konuda Bingölçe'nin sözlük çalışması² önemlidir.

Argonun "külhanbeyi lisanı" olduğu düşünüldüğünde bu alandaki erkek egemenliği anlaşılabilir. Ama bu demek değildir ki kadınlar argo kullanmaz ya da üretmez. Aksine kadın argosu önemli bir alandır. Aktunç'un ifadesi ile: "Yaşamın ve dilin içinde gizlenen büyük bir ada keşfediliyor. Çılgın, alaycı, dramatik, şen şakrak, melul mahzun bir ada. Bir sürü aptal herifin ve kızın ve kadının derinliğine duyumsayamadığı ama yaşamakta olduğu bir ada" (Bingölçe, 2001, s. 2). Bu yüzden kadınların argo sözcükleri ve kadınların argo kullanımı önemli bir çalışma alanıdır. *Cumbadan Rumbaya* romanında öne çıkan sadece kadınların ürettiği ve kadınlara ait kabul edilen argo sözcükler değildir. Roman, kadınların argoyu rahatlıkla kullanmaları açısından da önemlidir. Romanda kadınlar kavga, tartışma, şaşkınlık ve eleştiri ifadesi olarak argo sözcüklerden çokça yararlanmışlardır.

D. KARAGÜMRÜKLÜ CEMİLE VE MAHALLE ARGOSU

Cumbadan Rumbaya romanının başkışisi Cemile'dir. Romanda oyun kuran, yöneten, yönlendiren ve karar veren her zaman Cemile olmuştur. Yazar, roman başkışisini adeta kahramanlaştırmıştır. Cemile'nin iktidarı sadece eylemlerine değil; kullandığı dile de yansımıştır. Cemile daha romanın başından "deli" olduğunu söyler: "Ben bu evi cayır cayır yakmazsam bana Deli Cemile demesinler" (Safa, 2020, s. 11). Deli olmak ona istediği her şeyi yapma ve istediği gibi konuşma hakkını vermektedir. Ailesi, mahalleli ve hayatına giren erkekler, Cemile'nin bu deli yönünden çekindikleri için ona karşı gel(e)mezler. Deliliğinin ya da aklına her geleni kural ve sınır tanımadan yapmasının yanı sıra Cemile eğitimsiz olmasını da davranışlarının kaynağı olarak ileri sürer. Kiracısı Selim ya da onun eski sevgilisi Nahide gibi üniversitede okumamıştır ve bunu söylemekten de çekinmez. Nahide ile ilk tanıştığında: "Senin gibi okumuşluğum, yazmışlığım yok" (Safa, 2020, s. 186) diyerek bu durumun farkında olduğunu da gösterir. Romanda Cemile'nin argo konuşmalarının kaynağında mahallesi, "deliliği" ve eğitimsizliği vardır. Çünkü Cemile başına gelen olayları kendi idrakine göre yorumlamaktadır. Cemile'nin argo sözcüklerle dolu dilinin kaynağı, yaşadığı semt olan Karagümrük'tür. Çünkü argonun bizdeki kaynağı olarak kabul edilen külhanbeylerinin en çok bulunduğu İstanbul semtleri Kasımpaşa, Aksaray, Karagümrük, Tophane, Galata gibi semtlerdir (Devellioğlu, 1980, s. 32). Bu yüzden İstanbul argosu, bu semtlerde ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Cemile, romanda argo konuşmasının kaynağı olarak babasını göstermektedir. Selim'e "kâtip ağzıyla konuşma" derken ne kastettiğini ve bunu ilk kimden duyduğunu açıklar: "Babam çıtkırıldım değildi. Zamanının ince bıyıklı, ince boyunlu, kambur zumbur, muhallebi çocukluğundan yetişme erkekleri lugât paralayarak konuşurlarmış. Babam bu lakırdılara "kâtip ağzı" dermiş" (Safa, 2020, s. 62). Romanda Cemile'nin babası detaylı olarak anlatılmaz. Çünkü Cemile küçükken babası ölmüştür. Ama Cemile, tanıdığı erkekleri babası ile karşılaştırır. Cemile'nin babası heybetli, güçlü, tuttuğunu koparan bir adamdır. Bu yönleri ve argo üslubu düşünüldüğünde Cemile'nin babası, belki de bir külhanbeyidir.

Cemile'nin bir alt kültür olarak argo içerikli konuşması ile hâkim dile karşı geldiği yer Taksim yaşamıdır. Cemile bu eve, zengin misafirleri ağırlaması için getirilmiştir. Çünkü çok güzel bir kadındır.

² Detaylı bilgi için bakınız: Bingölçe, F. (2001). *Kadın argosu sözlüğü*. Metis.

Tahsin Bey, bu güzelliğin her şeyi halledeceğini düşünmüştür. Bu yüzden Cemile'ye Taksim'de bir apartman daresi kiralamış, bu evi en pahalı eşyalarla dayayıp döşemiştir. Ama Cemile'nin argo ya da erkeksi dili Tahsin Bey'i rahatsız etmektedir. Bunun için özel bir hoca tutmuştur. Cemile'nin biraz eğitimle hayalindeki "kibar hanım"a dönüşeceğini düşünmektedir. Ama ne Taksim yaşamı, ne yeni çevresi ne de eve ders vermeye gelen özel hocalar Cemile'yi değiştirmeyi başarabilir. Yazar da Cemile'nin değişmesini özellikle istemez. Roman boyunca Cemile, karşısına çıkan zengin, eğitilmiş, tecrübeli erkekleri istediği gibi yönetmiştir. Bunun nedeni Cemile'nin içi dışı bir, şartlara göre değişmeyen, özünü korumayı başaran kişiliğidir. Bu kişiliğin somut göstergesi ise kullandığı dildir. Tahsin Bey'le ilk tanıştığında kendisini "Ben dikine doğru konuşur bir kızım, aklıma geleni söylerim" (Safa, 2020, s. 31) diye tanıtır. Selim'le tanıştığında da "Fartam furtam yoktur. Düşündüğümü söylerim" (Safa, 2020, s. 49) sözleri ile üslubundan ve dürüstlüğünden bahseder. Cemile'nin bu özelliği onun argo dilinin kaynakları arasındadır. Romanda başta Cemile olmak üzere kadınların kullandığı argo cümleleri kastedilen anlamlara göre sınıflandırıldığında belli başlı başlıklar öne çıkmaktadır: Hakaret olarak argo sözcüklerden yararlanma, kavgaya hazırlık ya da kavga sırasında argo sözcüklerden faydalanma, kavga edilen muhatabı tehdit maksatlı argo kullanımı ve gündelik yaşamın herhangi bir anında kullanılan argo cümleler. Çalışmanın devamında bu başlıklar incelenerek *Cumbadan Rumbaya* romanındaki kadın argosu irdelenecektir.

1. Hakaret ve Argo İlişkisi

Argo kelimeler anlambilimi açısından incelendiğinde çoğunluk tarafından olumlu kabul edilenlerin çok çok az olduğu görülmektedir. Küfür, hakaret, eleştiri, suç, yalancılık gibi olumsuz durumlarla ilgili çok sayıda argo sözcük varken; olumluyu öven argo sözcükler çok azdır (Altun, 2018, s. 84). Cemile'nin kullandığı argo sözcüklere bakıldığında da olumsuz anlamın önde geldiği görülmektedir. Mahallede kendisine laf atan İhsan'a "yarma şeftali suratlı şapşal" (Peyami Safa, 2020, s. 14) demesi, Tahsin Bey'le aynı evde yaşama fikri aklına geldiğinde "bu kabuğu ısırmış çavdar ekmeği suratlı, dasdaracak alınlı; müşevveş bakışlı, katmer gerdanlı, koca göbekli, pastırma âşıklısına ilk çiçeğini veremezdi" (Safa, 2020, s. 70) diyerek Tahsin Bey'in çirkinliğini anlatması olumsuz argo sözcük kullanımına örnek verilebilir. Ayrıca bu alıntıda "ilk çiçek" (Bingölçe, 2001, s. 44) ile kadın vajinası ve bekâret kastedilmiştir. Cemile'ye göre Tahsin Bey bu bekâreti hak etmemektedir.

Kendisine Fransızca ve görgü dersleri vermeye gelen Titanya'dan hoşlanmayan Cemile onu "düttürüyleyla" (Safa, 2020, s. 227) diye adlandırır. Romanda Taksim yaşamında karşımıza çıkan ve Cemile'nin rakibi olan Lili'den bahsedilirken "dillidüdük terbiyesiz gâvur karısı" (Safa, 2020, s. 249) gibi argo sözcüklerle bahsedilir. Cemile, Tahsin'e sinirlendiğinde "bumbar suratlı dangalak" (Safa, 2020, s. 250), "Hamal suratlı herif" (Safa, 2020, s. 141), baloda kendisine dans kavalyesi bulmaya çalıştığını görünce "Senin bu gece işin gücün meyanecilik" (Safa, 2020, s. 309) diye çeşit çeşit hakaretler eder. Cemile'nin her durum için argo sözcükleri vardır.

Baloda çapkınlık yapan hem de daha yeni evlenmiş olan adama, Cemile çok sinirlenir. Onu "a hırpani, a setresi kuyruklu monderen külhani" (Safa, 2020, s. 330) diye azarlar. Çünkü bir kadın olarak kendisini adamın karısının yerine koymuştur. Ama kadınlar konusunda her zaman bu kadar anlayışlı

değildir. Cemile, annesinin komşusu Hafize'yi sevmediği için ona "cadı karı, çenesi düşük acuze, adı batası, canı çıkası" (Safa, 2020, s. 74) gibi lakaplarla seslenir.

Romanda Cemile'nin güzelliğini kıskanan ama ondan korkan kadınlar açık aramaktadırlar. Mahallenin kadınları, ellerine geçen ilk fırsatta Cemile'yi ahlaksızlıkla suçlamaya çalışırlar. Cemile'nin evinin önünde Tahsin Bey'in otomobilinin durduğunu gören mahallenin kadınları birbirlerine "Hanım sen de yürürken, töbe estağfurullah, belini öyle helmeleye helmeleye kıvrır, göğsünü cambaz gibi sıçrat da çiftler çiftler apartman yaptır" (Safa, 2020, s. 54) diye konuşarak ellerine gelen bu fırsatı kaçırmazlar.

Romanda argo, hakaret ve eleştiri anlamlarını karşılamak için en çok tercih edilen seçenek olmuştur. Ama argo sözcüklerin anlamlarına bakıldığında yazarın cinsiyetçi yaklaşımı dikkati çeker. Benzer durumlarda erkekler hiç şüphesiz daha ağır ve daha cinsel içerikli argo sözcükler kullanmayı tercih ederlerdi. Ama kadınların kullandığı argolar bu bağlamda daha yumuşak ya da zarif kalmaktadır.

2. Kavga ve Argo İlişkisi

Romanda Cemile'nin kavgacı üslubu, argo sözcükler ile beslenmiştir. Cemile kimi zaman kavga ederken; kimi zaman kavgaya hazırlanırken; kimi zaman da karşı tarafın gözünü korkuturken argodan faydalanır.

Mahallede kahvenin önünden geçerken yolunu kesip ona laf atan İhsan'ı "Bana Karagümrüklü Deli Cemile derler, yolumu kesenin alnını karışlarım" (Safa, 2020, s. 22) diyerek korkutup tehdit eder. Tramvayda biletini vermediğini iddia eden, onu diğer yolcular arasında küçük düşüren biletçiyle kavgaya tutuşur. Çantasını biletçi adamın yüzüne vururken "ben bayrakları açarsam böyle açarım" (Safa, 2020, s. 23) diye bağırılmaya başlar. Tahsin Beyle gittiği sinemada kendisini filme kaptırıp yüksek sesle gülünce, biletçi kız tarafından uyarılır. Buna sinirlenen Cemile, biletçi kıza "münasebetsizin yediği naneye bak" (Safa, 2020, s. 29) sözleriyle savaş ilan eder. Cemile kavgaya hazırdır ama Tahsin Bey engel olur.

Cemile, Selim'le kavga ettiğini gördüğü Tahsin Bey'i balo salonun ortasında kendine has üslubu ile tehdit eder: "Ben adamı elalemin ortasında matı maskaraya çeviririm. Neden polis çağırıyormuşsun bakalım? Hangi arkalarına güvenip de burada afurtafur ediyorsun?" (Safa, 2020, s. 102). Cemile, her şeyi kaybetme pahasına da olsa haksızlığa gelemmez. Sevdiği adamın tehdit edilmesine katlanamaz ve onu korur. Cemile, Selim'le kavga ederken: "Kime yutturacaksın o dolmaları? Tu sana, tuu. O patlak gözlü, boyama esvaplı, sıska, şamama gibi kızın nesine bayılıyorsun? Seni gibi önüne gelen kızı kandıran âdî Kalpakçılarbaşı zamparası!" (Safa, 2020, s. 190) sözleri ile Selim'i şaşırtır. Cemile'nin gözü döndüğünde onu durduracak hiçbir güç yoktur. Karşısındaki sevdiği adam da olsa ailesi de olsa içinden geçenleri söylemekten çekinmez.

| 1536 | Romanda Cemile'den başka argo konuşan kadınlar da vardır. Mahallesindeki Hamdune'nin gelini Nazlı, Hafize'ye "Gene ne fitneler yumurtluyorsun, teccal karı!" (Safa, 2020, s. 82) diye, seslenir. Karagümrük'teki komşuları Hafize ve gelinini camdan dışarı bakarken görünce "yarı beline kadar Çingene maşası gibi sarkmış ne bakıyorsun?" (Safa, 2020, s. 54) diye azarlar. Asiye Hanım baloda kendileriyle dalga geçen gençlere: "Zeklenmeyin..." (Safa, 2020, s. 99) sözüyle çıkışır.

Karagümrüklü Cemile ve mahallenin diğer kadınları argoyu, kavga başında ve sonunda etkili şekilde kullanırlar. Bu, onlar için sıradan bir konuşma biçimidir. Hiçbir kavgada da karşı taraf, bu üsluba yönelik bir şey söylemez.

3. Gündelik Yaşam ve Argo İlişkisi

Romanda kullanılan argoların bir kısmı gündelik konuşma dilinin sıradan bir parçası olarak geçmektedir. Romanda argonun gündelik hayatın olağan bir parçası gibi kullanıldığı çeşitli örnekler vardır. Cemile, Tahsin Bey'i anlamaya çalışırken "bu herif bana bir madik oynamak istiyor" (Safa, 2020, s. 32) diye düşünür ve dikkatli olmaya çalışır. Baloya giderken yemeyi nerede yiyeceklerini soran ve baloya dolma götürmeyi teklif eden ablasına biraz da sinirle evde "zıkkımlanır, çıkarız" (Safa, 2020, s. 21) diye cevap verir. Tahsin Bey, Cemile'nin şiirler yazan bir şair olduğunu Taksim'de yaşayan herkese anlatır. Bunu duyan Cemile "elâleme böyle martavallar uydurmasından" (Safa, 2020, s. 249) rahatsız olduğunu söyler. Cemile, Tahsin Bey'in şoförünü kandırıp kendi yanına çekmek için "küçük bir fındıklık" (Safa, 2020, s. 69) yapmalıyım diye düşünür.

Romanda gündelik dilde Cemile'nin en çok kullandığı argo ifade "kâtip ağzıyla konuşma" ifadesidir. Selim, Selim'in babası Nail Bey, Nahide ve Memduh Bey roman boyunca Cemile'nin bu uyarısından paylarına düşeni alırlar. Cemile, Memduh Beyle tanıştığında onun Selim'den de Nahide'den de daha fazla "kâtip ağzı kullanmasından" (Safa, 2020, s. 240) şikâyetçi olur. Başka bir yerde, Memduh Bey'den bahsederken "lûgat paralıyor" (Safa, 2020, s. 330) diye anlatır. Bu yüzden onu hiçbir zaman anlamadığını itiraf eder.

Gündelik dilde argo konuşan sadece Cemile değildir. Karagümrük'ün bütün kadınları argo kullanmaktadır. Örneğin baloda tanıyamadığı kiracısı Selim'e Asiye Hanım "Allah senin cızırtını versin" (Safa, 2020, s. 106) diyerek şaşkınlığını belirtir.

Gündelik dilde sıradan durumlar için argo sözcüklerin kullanılması, aslında argonun ne kadar yaygın ve sıradan olduğunun en önemli göstergesidir. Bununla birlikte Cemile, Karagümrük'ün argo diliyle konuştuğunda kendini daha rahat hisseder. Bu yüzden etrafında fazla kibar, kâtip ağzıyla konuşan insanlar istemez.

Sonuç

Cumbadan Rumbaya, kadınların argo kullanımına örnek bir romandır. Romanın başkışisi Cemile başta olmak üzere Karagümrük Mahallesi kadınları argoyu hayatlarının her anında rahatlıkla kullanırlar. Kimse de bu yüzden kadınları yargılamaz. Romanda argo çoğunlukla kavga ve tartışmalarda kullanılmaktadır. Ama bu durumlarda bile kullanılan argo oldukça "zarif"tir. Benzer durumlarda erkeklerin kullanacağı argo sözcükler düşünüldüğünde, yazarın kadınların argo üslubuna görünmez sınırlar çektiği açıktır.

Romanda Cemile'nin kullandığı argo sözcüklere bakıldığında cinsiyete özel durumlar görülmez. Kadın olduğu için erkeklere yönelik özel argo sözcükleri yoktur. Oysa erkek argosunda kadın cinselliğine yönelik sözcükler yaygındır. Bu romanda kullanılan kadın argosunda ise erkeğe yönelik

cinsel ifadelerle rastlanmaz. Ayrıca romanda argo konuşan erkek kahramanların olmaması dikkat çekicidir.

Romanda Cemile'nin kullandığı argo sözcüklerinin tekrar etmediği görülmektedir. Sadece "kâtip ağzıyla konuşma" tekrar eder. Onun dışında Cemile'nin her duruma farklı argo ifadeler kullanması, argo lüğatinin zenginliğini göstermektedir.

Cumbadan Rumbaya romanı kadın argosunun başarılı örneklerini okuyucuya göstererek bu örnekler ile kadın iktidarını da ilan eden bir romandır. Romanda Cemile'nin erkekler üzerindeki iktidarı argo üslubuna dayanmaktadır. Cemile, içi dışı bir olduğunu aklına geleni olduğu gibi söyleyerek gösterdiğini düşünür. Ayrıca romanda geçen argo ifadeleri söyleyenin bir kadın olması, onun iktidarına olumlu katkı sağlar. Roman, güçlü kadın imajında argonun etkisini gözler önüne serer. Bu yönüyle de dönemi için önemli bir roman olarak kabul edilmelidir.

Etik Kurul İzni

Bu makale etik kurul izni gerektiren bir çalışma grubunda yer almamaktadır.

Kaynakça

- Aktunç, H. (1998). *Büyük argo sözlüğü (tanıklarıyla)*. Yapı Kredi Yayınları.
- Altun, N. (2018). Anlam bilimi açısından argo. İçinde E. Gürsoy Naskali & G. Sağol Yüksekaya (Ed.). *Argo*. (ss. 83-88). Ka Kitap.
- Altundaş, C. (2021). Cumbadan Rumbaya romanında kadınlar dünyası. İçinde C. Karataş (Ed.). *Peyami Safa 60. yıl hatırası* (ss. 249-260). İlbilge Yayınları.
- Arslan, M. (2009). *Argo kitabı*. Kitabevi Yayınları.
- Ayvazoğlu, B. (1998). *Peyami hayatı sanatı felsefesi dramı*. Ötüken Neşriyat.
- Ayvazoğlu, B. (2000). *Doğu – batı arasında Peyami Safa*. Ufuk Kitapları.
- Bingölçe, F. (2001). *Kadın argosu sözlüğü*. Metis Yayınları.
- Devellioğlu, F. (1980). *Türk argosu inceleme ve sözlük*. Aydın Kitabevi.
- Günay Erkol, Ç. (2011). Osmanlı-Türk romanından çağdaş Türk romanına kadınlık: değişim ve dönüşüm. *Türkiyat Mecmuası*, C.(21/Güz), 147-176.
- Kefeli, E. (2018). Edebiyat argo ilişkisi. İçinde E. Gürsoy Naskali & G. Sağol Yüksekaya (Ed.). *Argo*. (ss. 199 - 214). Ka Kitap.
- Koç, A. (2018). Argoda kadın. İçinde E. Gürsoy Naskali & G. Sağol Yüksekaya (Ed.). *Argo*. (ss. 127-140). Ka Kitap.
- Safa, P. (2020). *Cumbadan Rumbaya* (20. bs.). Ötüken Neşriyat.
- Sakallı, F. (2005) Server Bedi'nin Cumbadan Rumbaya'sı: Geleneksel hayat ile modern hayat arasındaki gelgit, *Türkbilig*, 9, 132-148.
- Tercüman, Ç. (2010). Peyami Safa'nın romancılığında Cumbadan Rumbaya'nın yeri. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 43, 115-130.
- Yıldırım, T. (2006). *Edebiyatımızda müstear isimler*. Selis Yayınları.

